

VVS-STANDPUNT HOGER BEROEPSONDERWIJS (HBO)

1. INHOUDSOPGAVE

1. INHOUDSOPGAVE	1
2. INLEIDING	1
3. DOEL EN VORMGEVING HBO	2
3.1. ARBEIDSMARKTGERICHTE EN/OF DOORSTROMINGSGERICHTE OPLEIDINGEN?	2
3.2. ARBEIDSMARKTGERICHTE COMPONENT	3
3.3. CURRICULAONTWIKKELING	4
4. DOORSTROOMMOGELIJKHEID	4
4.1. VERKORTE TRAJECTEN	4
4.2. AANVULLINGSTRAJECTEN	4
5. FLEXIBILITEIT	5
6. STUDIETRAJECTBEGELEIDING	6
7. TOELATINGSVOORWAARDEN	6
7.1. TOELATINGSVOORWAARDEN HBO	6
7.2. DIPLOMA SECUNDAIR ONDERWIJS NA HBO	7
8. SAMENWERKING EN RATIONEEL AANBOD	7
9. ERKENNING EN PROGRAMMATIE	8
10. STUDIEBEKRACHTIGING/CERTIFICERING	9
11. KWALITEITZORG	9
12. FINANCIERING	9
13. STUDIEFINANCIERING	9
13.1. SOCIALE VOORZIENINGEN/STUDENTENVOORZIENINGEN	10
13.2. LEERHULPMIDDELEN	10
14. STUDENTENPARTICIPATIE EN RECHTSPOSITIEREGELING	11
15. CONCLUSIE	11

2. INLEIDING

De Vlaamse Vereniging van Studenten, VVS, wil in dit standpunt reageren op de discussienota over het hoger beroepsonderwijs (HBO) in het Vlaamse onderwijs, die Vlaams minister onderwijs Frank Vandenbroucke in oktober 2007 voorstelde.

Volgens de nota zal het HBO een nieuwe kwalificatieniveau worden tussen het secundair en het hoger onderwijs (HO). De bestaande opleidingen 7^{de} jaar TSO, 4^{de} graad BSO, de opleidingen van de centra voor volwassenenonderwijs (CVO's), de hoger onderwijsopleidingen voor sociale promotie (HOSP) zullen in het HBO ondergebracht worden. Daarnaast worden nieuwe opleidingen opgericht. Het HBO moet de kwalificatiekloof tussen secundair onderwijs (SO) en HO dichten, en inspelen op de noden van de arbeidsmarkt. Er zijn twee kwalificatieniveaus in het HBO, met elk hun eigen kenmerken:

Kwalificatieniveau 4	Kwalificatieniveau 5
60 tot 90 studiepunten	90 tot 120 studiepunten
aangeboden door instellingen SO en CVO's	aangeboden door CVO's en hogescholen
autonome vakmensen	vakmensen die een groep kunnen aansturen
leidt tot Certificaat HBO	leidt tot Graduaatsdiploma HBO
doorstroom naar HO via vrijstellingen	doorstroom naar HO via verkort traject en aanvullingstraject

VVS is al langer vragende partij voor een duidelijk kwalificatieniveau voor postsecundaire hoger onderwijsopleidingen die niet zonder meer in de Bachelor-Master structuur ondergebracht kunnen worden. Die opleidingen in het tertiair onderwijs zijn korter dan de decretaal vereiste minimumduur van 180 studiepunten voor een bachelor maar wel waardevol. Volgens VVS (visietekst mei 2001) is de oprichting van zulke 'subdegrees' positief omdat ze 1) een veralgemeende toegang tot levenslang leren verschaffen en een kader voor levenslang leren scheppen, 2) inspelen op de noden aan nieuwe vaardigheden en kwalificaties, 3) positief zijn voor de democratisering van het onderwijs en 4) goed zijn om sociale uitsluiting tegen te gaan.

VVS is het dus eens met het basisidee van het HBO. Voor VVS is het belangrijk dat er zoveel mogelijk jongeren kunnen starten en doorstromen in het hoger onderwijs. De oprichting van het HBO, als nieuwe structuur in het hoger onderwijs, kan daar volgens VVS zeker toe bijdragen aangezien het een groep zal creëren die via een alternatieve manier zal instromen in het hoger onderwijs. Volgens VVS zal HBO niet leiden tot minder studenten aan de hogescholen of universiteiten, maar tot meer studenten die na het SO verder studeren.

Maar VVS heeft wel enkele bedenkingen bij de manier waarop dat HBO volgens de discussienota vorm zou krijgen. Die bedenkingen komen in dit standpunt uitgebreid aan bod.

3. DOEL EN VORMGEVING HBO

Het HBO, zoals voorgesteld in de discussienota, heeft drie doelen. Ten eerste wil men de bestaande opleidingen tussen secundair en hoger onderwijs meer waarderen en duidelijker positioneren. De tweede doelstelling is de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verbeteren en als laatste doel wil men de kwalificatiekloof tussen het secundair en het hoger onderwijs dichten. Bij die laatste doelstelling biedt het HBO enkel een opstap naar opleidingen die tot een professionele bachelor leiden. Over een vervolgtraject in een academische opleiding wordt in de nota niet gesproken.

3.1. ARBEIDSMARKTGERICHTE EN/OF DOORSTROMINGSGERICHTE OPLEIDINGEN?

Volgens VVS zijn er bij de vormgeving van het HBO twee sterke peilers. De eerste is zijn arbeidsmarktgerichtheid. Hierop legt de minister in zijn nota de nadruk: de aansluiting tussen arbeidsmarkt en onderwijs. De tweede peiler komt in de nota echter onvoldoende aan bod, maar is volgens VVS onontbeerlijk voor een zinvol HBO: de doorstroom naar andere opleidingen in het hoger onderwijs.

VVS wil bij de concrete invulling van de HBO-opleidingen eerder vertrekken vanuit de mogelijke doelgroep van HBO. Die doelgroep is volgens VVS heel divers: 1) studenten die het hoger onderwijs een kans gegeven hebben maar voortijdig hebben moeten opgeven, 2) studenten die zich na het secundair onderwijs nog niet klaar voelen om aan het hoger onderwijs te beginnen maar toch nog willen verder studeren, 3) studenten die zich (in het kader van levenslang en levensbreed leren) tijdens of na een werkervaring willen specialiseren of heroriënteren, 4) studenten die rond het einde van hun leerplicht geen kwalificatie behaalden in het SO, maar over de nodige motivatie, kennis, vaardigheden en ambitie beschikken om het HBO aan te vatten, 5) studenten die later, maar via een andere leerweg, een bachelordiploma willen behalen en tenslotte 6) studenten die er echt voor kiezen om een arbeidsmarktgerichte opleiding te volgen. VVS vindt het belangrijk dat er aan heel die doelgroep aandacht geschonken wordt.

Volgens VVS bestaat er op dit moment al heel wat voor de laatste groep (de studenten die er echt voor kiezen om een arbeidsmarktgerichte opleiding te volgen), zoals het 7^e jaar TSO, de 4^e graad BSO en een aantal HOKT SP-opleidingen. Deze opleidingen moeten volgens VVS duidelijk opgewaarderd worden, want uit onderzoek¹ blijkt dat er veel studenten

¹ Vlaamse Onderwijsraad, (2007). *Tertiair onderwijs, een verkenning*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

geïnteresseerd zijn in deze opleidingen en dat het volgen van een dergelijke opleiding de kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verhoogt. Deze opleidingen bieden dan ook deze specifieke meerwaarde in het HBO.

Maar VVS maakt zich zorgen over de onderbelichting van het HBO als een kans om door te stromen naar het hoger onderwijs. En daar is volgens VVS net een uitgelezen kans weggelegd voor het HBO: meer (en nieuwe doelgroep) studenten hun weg laten vinden naar het hoger onderwijs. Dit gaat over zowel studenten die negatieve ervaringen hebben met het hoger onderwijs als over studenten die wel interesse, maar niet de startkwalificaties voor het hoger onderwijs hebben. Zij kunnen dan via het HBO doorstromen naar een (verkorte) opleiding van het hoger onderwijs.

Daarnaast is VVS van mening dat de opleidingen van het HBO niet enkel moeten kunnen aansluiten op de professionele bachelors van het HO, maar ook op de academische bachelors van het HO. Hiertoe moeten er ook opleidingen zijn in het HBO die niet zozeer arbeidsmarktgericht, maar eerder doorstroomgericht zijn. In dat kader pleit VVS ervoor dat ook universiteiten HBO-opleidingen kunnen aanbieden.

VVS is dus voorstander van een HBO waarin alle opleidingen zowel arbeidsmarktgerichte (professionele) als doorstromingsgerichte (academische) componenten bevatten. Elke opleiding situeert zich op een continuüm waarbij de focus per opleiding kan verschillen. Dit geldt voor alle opleidingen, zowel diegene die leiden tot kwalificatieniveau 4 als die tot kwalificatieniveau 5. Alleen op die manier wordt het aanbod afgesteld op de hele doelgroep. Om dit te bewerkstelligen, moet het concept van het HBO verruimd worden tot een continuüm waar niet enkel arbeidsmarktgerichte opleidingen aan bod komen, maar wel opleidingen waaraan er aan de beide componenten in meer of mindere mate aandacht besteed is.

Daaruit vloeit dat VVS van mening is dat de opleidingen van het HBO niet enkel een aansluiting moeten kunnen maken met de professionele bachelors van het HO, maar ook met de academische bachelors van het HO. Hiertoe moeten er ook opleidingen zijn in het HBO die niet zozeer arbeidsmarktgericht, maar eerder doorstromingsgericht zijn. In dat kader pleit VVS ervoor dat ook universiteiten HBO-opleidingen moeten kunnen aanbieden. VVS vindt namelijk dat het nieuwe tertiaire niveau een kader moet creëren voor alle opleidingen die zich tussen het SO en het HO bevinden. Bovendien bestaat een groot deel van de HBO-doelgroep uit studenten die het hoger onderwijs een kans gegeven hebben, maar vroegtijdig hebben moeten opgeven (de zogenaamde drop-outs). Een algemene studie van 1998 (OBPWO 98.11 door KUL en VUB)² over drop-out in het HO gaf aan dat 52% van de drop-outs aan een universiteit gebeuren. Diezelfde studie gaf aan dat vooral allochtonen, studenten met functiebeperkingen, studenten met laaggeschoolde ouders en studenten met een TSO/BSO-achtergrond beduidend minder kansen hebben om door te stromen en een groter risico op drop-out vertonen. Het is dus belangrijk om die studenten ook nog de kans te geven om via een andere leerweg (een HBO-opleiding) toch nog door te stromen naar een academische opleiding. Als zij via een professionele bachelor en via een schakelprogramma hun academische ambities nog moeten waarmaken, zijn ze wel heel erg lang bezig. Zeker voor een doelgroep die nu al struikelt over de financiële en socio-culturele drempels, is dat erg problematisch. Als derde reden om de HBO-opleidingen een aansluiting te laten maken met academische bachelors geeft VVS aan dat de overheid de voorbereidingsprogramma's naar de eerste bachelor niet langer financiert (enkel de voorbereidingsprogramma's naar de masters worden gefinancierd). Dat betekent dat de bestaande voorbereidende jaren (bijvoorbeeld een voorbereidend jaar wiskunde) dreigen te verdwijnen. Omdat er in de doelgroep van HBO ook studenten zijn die zich na het SO nog niet klaar voelen om meteen aan een academische bacheloropleiding te beginnen, maar wel geïnteresseerd zijn om, na het volgen van een voorbereidende opleiding, door te stromen naar een academische bachelor, is het voor VVS belangrijk dat die mogelijkheid via de HBO-opleidingen wel nog blijft bestaan. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de betreffende HBO-opleidingen wel breder zijn dan de vroegere voorbereidingsprogramma's. Deze bedroegen 60 studiepunten en het zouden HBO-opleidingen van niveau 5 worden, wat wil zeggen dat het aantal studiepunten dan tussen 90 en 120 zal liggen. Erna kunnen deze studenten wel terecht in een van de aanvullingstrajecten naar een academische bachelor.

Dit zal gepaard moeten gaan met een naamsverandering, daar Hoger BEROEPSonderwijs niet de volledige lading dekt. Bovendien zorgt de term HBO voor verwarring, aangezien HBO in Nederland de professionele bachelors zijn. Een alternatief zou 'Tertiair Onderwijs' kunnen zijn. Om de duidelijkheid te bewaren, spreken we in dit standpunt over HBO of nieuw tertiair opleidingsniveau.

3.2. ARBEIDSMARKTGERICHTE COMPONENT

VVS erkent het belang van vakspecifieke opleidingen aangezien sommige studenten echt geïnteresseerd zijn in één vak en zich daarin willen specialiseren. Voor hen moet die mogelijkheid bestaan.

Maar daarnaast is het voor VVS belangrijk dat de HBO-opleidingen, die de focus vooral op de arbeidsmarktgerichte component leggen, zich niet enkel specialiseren in één vakspecifieke competentie. Ze moeten ook generieke competenties aanleren. Hierdoor zijn de studenten na het doorlopen van de opleiding breder inzetbaar en hebben ze nog steeds de keuze tussen verschillende arbeidsmarktdomeinen. Daarom zal VVS opleidingen aanmoedigen om algemene (maar voor de arbeidsmarkt relevante) competenties in hun curriculum op te nemen..

² Zie hiervoor ook de conclusies van het VVS-congres van 29 april 2006 over drop-out.

3.3. CURRICULAONTWIKKELING

In de discussienota van minister Vandenbroucke wordt de arbeidsmarkt als belangrijkste inputgever voor de curriculaontwikkeling naar voren geschoven. De opleidingen moeten immers inspelen op de noden van de arbeidsmarkt.

VVS is het in dat opzicht oneens met de discussienota. Zoals eerder aangehaald, streeft VVS naar een verruiming van het concept HBO. De doorstromingscomponent is daarbij zeker even belangrijk is als de arbeidsmarktgerichte component. Daarom mag de arbeidsmarkt zeker niet als belangrijkste inputgever voor de curriculaontwikkeling gezien worden. Zij is evenwel een belangrijk adviesgever.

VVS wil niet dat het HBO afhankelijk wordt van de noden van de arbeidsmarkt. Dat heeft tot gevolg dat bepaalde opleidingen snel terug afgeschraft zouden kunnen worden, wanneer de arbeidsmarkt er geen specifieke nood meer aan heeft.

Het is de taak van een onafhankelijke commissie HBO en niet van de arbeidsmarkt om de macrodoelmatigheid van opleidingen te bepalen. De instellingen en vooral de studenten moeten een groter gewicht hebben bij de invulling van de HBO-opleidingen. VVS pleit daarom voor studentenvertegenwoordiging in de onafhankelijke commissie HBO.

4. DOORSTROOMMOGELIJKHEID

4.1. VERKORTE TRAJECTEN

De discussienota van minister Vandenbroucke stelt: "Bovendien willen we voor zoveel mogelijk opleidingen HBO de aansluiting nog versterken door het uittekenen van verkorte trajecten in de aansluitende professionele bachelors te stimuleren." Verder haalt de nota aan dat "voor elke opleiding van het HBO die aan bepaalde voorwaarden voldoet een verkort traject in een aansluitende bacheloropleiding van ten minste één hogeschool wordt uitgetekend."

VVS verzet zich al jaren tegen studieduurverlenging, omdat daardoor de financiële en psychologische drempels aan het hoger onderwijs verhoogd wordt. Dat brengt de democratisering van onderwijs en samenleving, één van de basisprincipes van VVS, in het gedrang. Daarom staat VVS volledig achter de mogelijkheid om verkorte trajecten in te richten in de aansluitende professionele bachelors. Maar dat moet volgens VVS nog uitgebreid worden.

In dit standpunt werd al aangehaald dat VVS vindt dat het HBO niet enkel een aansluiting moeten kunnen maken met de professionele bachelors van het hoger onderwijs, maar ook met de academische bachelors. Daaruit volgt dat het aanbieden van verkorte trajecten in een aansluitende academische bacheloropleiding ook opgenomen moet worden in het voorstel van minister Vandenbroucke. Dus pleit VVS ervoor dat naast hogescholen ook universiteiten HBO-opleidingen zouden moeten kunnen aanbieden. De universiteiten moeten immers verkorte trajecten naar een academische bachelor kunnen inbouwen.

Daarnaast is VVS van mening dat de aansluiting met "ten minste één hogeschool" veel te weinig is. Beter zou zijn dat er per opleiding verschillende instellingen samen gaan zitten om te overleggen op welke manier een verkort traject naar een of meerdere aansluitende professionele en/of academische bachelor georganiseerd kan worden. Het richtcijfer van VVS daarbij is niet "ten minste één hogeschool", maar wel één hogeschool of universiteit per provincie. Hierdoor wordt de geografische drempel voor het volgen van een aanvullingstraject voor veel studenten verlaagd. Daardoor zullen meer studenten kunnen deelnemen en doorstromen en blijft de vrijheid van onderwijs voor de student gevrijwaard (de vrijheid om een opleiding en instellingen te kiezen).

Volgens VVS is het de taak van de onafhankelijke commissie HBO om erop toe te zien dat er per provincie minstens één instelling een verkort traject in een aansluitende bachelor inricht.

4.2. AANVULLINGSTRAJECTEN

De aanvullingstrajecten zijn de aanvullende opleidingen van het hoger onderwijs, die volgen op een HBO-opleiding. Hiervoor wordt een verkort traject aangeboden. Naast de geïndividualiseerde trajecten, die per opleiding zeker mogelijk moeten zijn, pleit VVS voor een min of meer vaste formule die bij de modeltrajecten toegepast kan worden. Zo zijn de studenten zeker van een geschikt verkort traject en wordt willekeur vermeden.

Een deel van de HBO-opleidingen zullen als opstapmogelijkheid voor het hoger onderwijs dienen. Daarom moeten we enerzijds studieduurverlenging tegengaan. Anderzijds moet de kwaliteit van de opleiding en het te behalen diploma ten allen tijde bewaard blijven en moet oneerlijke concurrentie met hogescholen en universiteiten vermeden worden. Daarom vindt VVS het vreemd dat de discussienota een maximumduur van 60 studiepunten voor het aanvullingstraject voorstelt. Want op die manier kan je met een HBO-opleiding van 90 studiepunten en een aanvullingstraject van 60 studiepunten een bachelor van 150 studiepunten behalen. Dan zou het HBO een snellere weg naar een bachelordiploma kunnen worden en dat zou voor oneerlijke concurrentie zorgen met de bachelors van hogescholen en universiteiten. Er moet dus naar een goed evenwicht gestreefd worden. Daarom is VVS voorstander van de volgende formule. We berekenen het verschil in studiepunten van de aanvullende bacheloropleiding en de HBO-opleiding. Daarbij tellen we voor het aanvullingstraject een minimum van nul studiepunten: bij opleidingen waarbij de behaalde kennis en vaardigheden bij

beide opleidingen gelijkwaardig zijn en een aansluiting dus evident is. En een maximum van 60 studiepunten: bij opleidingen waarvoor de aansluiting minder evident is omdat de behaalde kennis en vaardigheden uit de HBO-opleiding enigszins anders zijn dan die uit de bacheloropleiding (bijvoorbeeld omdat de twee opleidingen zich in een ander studiegebied situeren).

Dus: de duur van het aanvullingstraject = 180 (het aantal studiepunten van een bachelor) – 90 tot 120 (het aantal studiepunten van een HBO-opleiding die in aanmerking komt voor verkort traject) + 0 tot 60 (het aantal studiepunten van een aanvullingstraject). Een aanvullingstraject kan dus minimaal 60 studiepunten bedragen (volgend op een HBO-opleiding van 120) en maximaal 150 (als aanvulling op een 90 punten HBO-opleiding in een ander studiegebied).

De keuze van het aantal studiepunten van het aanvullingstraject dat erbij opgeteld wordt, laat VVS over aan de instelling die het aanvullingstraject organiseert. Dit doen we omdat op die manier volgens VVS het evenwicht tussen studieduurverlenging en kwaliteitsvol onderwijs behouden blijft aangezien de instellingen enerzijds veel studenten willen aantrekken met een aantrekkelijk (verkort) traject en anderzijds er zeker voor zullen zorgen dat hun opleidingen voldoende kwaliteitsvol zijn (om te voldoen aan de interne en externe kwaliteitscontroles). Uiteraard sluit dit niet uit dat je op basis van EVK en EVC op individuele basis nog verdere studieomvangvermindering of studieduurverkorting bekomen.

5. FLEXIBILITEIT

In de discussienota van minister Vandenbroucke wordt flexibiliteit als één van de belangrijkste kenmerken van het HBO voorgesteld. Dat kan op verschillende manieren worden ingebouwd. Vooreerst in de structuur van het aanbod, ten tweede in de mogelijkheid om een traject sneller te kunnen doorlopen, indien men bepaalde competenties elders verworven heeft (via EVC/EVK). Ten derde in het tijdstip waarop men een opleiding kan volgen en ten slotte in de wijze waarop men de opleiding kan volgen: contactonderwijs, afstandsonderwijs en werkplekieren.

Ook voor VVS is flexibiliteit de norm, om zoveel mogelijk studenten via HBO de kans te bieden in een opleiding in te stappen. Flexibiliteit wordt hoog in het vaandel gedragen door VVS. Zeker bij het HBO, met een enorm diverse doelgroep, is er nood aan verschillende manieren om opleidingen in te richten, en zo de eventuele drempels te verlagen.

Daarom wil VVS dat er, naast het modeltraject dat de meeste instellingen per opleiding wel zullen aanbieden, duidelijke flexibiliteitsmogelijkheden bestaan om aan de behoeften van de niet-modale student te voldoen. Ideaal zou zijn dat elke opleiding in verschillende vormen en trajecten wordt aangeboden (avondonderwijs, zaterdagonderwijs, afstandsonderwijs, deeltijds...) In elk geval moeten er volgens VVS zeker garanties komen op een goede mix van verschillende aanbodsvormen voor eenzelfde opleiding tussen en binnen verschillende regio's. Bijvoorbeeld de mogelijkheid voor een Limburgse student, die graag een opleiding wil volgen die enkel in Oost-Vlaanderen ingericht wordt, diezelfde opleiding via afstandsonderwijs te volgen.

Volgens VVS is het de taak van de onafhankelijke commissie HBO om die flexibiliteitsmogelijkheden per opleiding, tussen en binnen verschillende regio's te controleren. Flexibiliteit moet immers een criterium worden voor erkenning en programmering.

Daarnaast moeten bepaalde kansengroepen recht krijgen op een meer geïndividualiseerde aanpak, denk maar aan bijkomende faciliteiten voor studenten met een functiebeperking of een studietraject op maat.

VVS vindt het positief dat er in de nota van Vandenbroucke aandacht geschonken wordt aan de mogelijkheid om eerder verworven competenties (EVC) en eerder verworven kwalificaties (EVK) te valideren binnen HBO. Maar die procedures moeten nog concreter worden uitgewerkt. De ervaringen in het hoger onderwijs tonen aan dat het uittekenen van werkbare EVC-procedures veel tijd en energie vergt. Daarom is het aangewezen om de krachten te bundelen in plaats van verder te versnipperen. Bovendien bestaat er het risico op shoppinggedrag en zorgt een gedecentraliseerde procedure ook voor rechtsonzekerheid. De assessments van elders verworven competenties voor het bekomen van bekwaamheidsbewijzen, gebeurt best door een centrale Vlaamse instantie. Die kan wel bijvoorbeeld loketten houden op meerdere plaatsen. Ook de bestaande EVC-procedures en erkenningsinstanties moeten hierin worden opgenomen. Immers is het zeer moeilijk voor iemand die competenties heeft verworven op de werkvloer (of in vrijwilligerswerk, jeugdwerk...) om in te schatten op welk onderwijsniveau zijn kennis en vaardigheden zich precies situeren. Als elk niveau een eigen erkenningsprocedure en instantie inricht, zal de potentiële student steeds vaker van het kastje naar de muur worden gestuurd. Dat betekent zeer veel tijdsverlies en doorgaans ook heel wat geldverlies.

VVS is ten slotte voorstander van een transparant en eenduidig HBO. Daarom pleit VVS ervoor dat elk opleidingsonderdeel of elke module van een opleiding uitgedrukt worden in creditpunten. Ook de deelcertificaten die per verschillende opleidingen uitgereikt kunnen worden (zoals in de nota vermeld wordt) moeten in ECTS uitgedrukt worden. Op die manier kunnen de verkorte trajecten en vrijstellingen duidelijker worden bepaald en is er meer transparantie, waardoor ook de heroriënteringsmogelijkheden binnen het HBO uitgebreider en gemakkelijker worden.

VVS is tevreden dat ECTS ook voor het nieuwe kwalificatieniveau zal worden ingevoerd. Een andere eenheid hanteren in het HBO zou de doorstroommogelijkheden naar het hoger onderwijs sterk bemoeilijken. ECTS is bovendien internationaal al sterk ingeburgerd. ECTS moet gebaseerd zijn op de werklust en op de learning outcomes die het opleidingsonderdeel beoogt. Uiteraard dient er voor het nieuwe opleidingsniveau een duidelijke decretale verplichting

komen om de studiedruk te meten en te bewaken. De controle op de studiedruk moet overigens ook voor het hoger onderwijs duidelijker worden omschreven

6. STUDIETRAJECTBEGELEIDING

De sneuvelnota van de Vlaamse Onderwijsraad, bij de voorbereiding van een advies over de discussienota van minister Vandenbroucke, maakt volgens VVS terecht melding van de nood aan een goede studietrajectbegeleiding van de studenten.

De sneuvelnota stelt het volgende: 'Een flexibele structuur veronderstelt voor de Vlaamse Onderwijsraad dat elke lerende in het HBO een eigen leerweg moet kunnen uittekenen en die leerweg ook moet kunnen bijsturen. Opdat lerenden optimaal van deze mogelijkheden zouden kunnen gebruik maken, moeten zij een beroep kunnen doen op een leertrajectbegeleiding die lerenden ondersteunt tijdens die leerweg en bij overgangen in de leerweg.'

VVS is het hiermee volledig eens. Daarom vraagt VVS dat alle partijen die betrokken zijn bij het inrichten van HBO-opleidingen, voldoende aandacht schenken aan de individuele en collectieve ondersteuning en begeleiding van de studenten.

Daarnaast vraagt VVS uitdrukkelijk dat alle instellingen meer aandacht besteden aan studieadvies. VVS wil dat het studieadvies en de studieoriëntering aangepast wordt aan en rekening houdt met het nieuwe onderwijsniveau dat er met de invoering van het HBO zal komen. VVS vraagt daar uitdrukkelijk om omdat er op dit moment veel te weinig aandacht wordt besteed aan een goede studieoriëntering en een goed studieadvies. Hierdoor maken studenten dikwijls de verkeerde keuzes en wordt het risico op drop-out groter. De studenten moeten ook voldoende ingelicht worden over het nieuwe onderwijsniveau, zodat ze alle mogelijkheden kennen en een goede, op maat afgestemde, keuze kunnen maken.

Tenslotte is het HBO zeer nuttig als tussenstapje om verkeerde studiekeuzes in het secundair onderwijs op latere leeftijd te kunnen corrigeren. Maar dit mag het secundair onderwijs niet ontslaan van haar opdracht om sociaal vertekende studiekeuzes tegen te gaan en jongeren beter te oriënteren.

7. TOELATINGSVOORWAARDEN

7.1. TOELATINGSVOORWAARDEN HBO

De discussienota van minister Vandenbroucke baseert zich voor de toelatingsvoorwaarden voor het HBO op de voorwaarden die in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs werden vastgelegd. De nota stelt bovendien dat studenten die niet in het bezit zijn van een diploma secundair onderwijs of het getuigschrift van de derde graad BSO eveneens toegang krijgen tot het HBO als zij slagen in een assessment dat wordt georganiseerd door de inrichters van de HBO-opleiding die de cursist wil volgen.

In de VVS-visie over sub-degrees (mei 2001) ziet VVS de toelating tot de sub-degree "open voor iedereen die een getuigschrift secundair onderwijs van de tweede graad heeft." Een diploma secundair onderwijs is voor VVS dus niet nodig. Immers dient het nieuwe opleidingsniveau een vangnet te zijn voor mensen die ongekwalificeerd zijn uitgestroomd maar toch potentieel hebben voor een post-secondaire kwalificatie. Ook bepaalde groepen van allochtone origine hebben soms een lage eindkwalificatie behaald maar daarom niet minder talenten.

In dit standpunt volgt VVS diezelfde lijn (minimum diploma SO tweede graad), maar zet de minimumleeftijd voor deelname aan het HBO op 18 jaar om te voorkomen dat studenten de derde graad van het SO zouden overslaan om sneller aan het HO te kunnen deelnemen. Als studenten owv bepaalde redenen wel houder zijn van een diploma secundair onderwijs of het getuigschrift van de derde graad BSO, maar nog geen 18 jaar zijn, mogen zij ook deelnemen aan het HBO. Daarnaast pleit VVS ervoor om maximaal rekening te houden met eerder verworven competenties (EVC) en eerder verworven kwalificaties (EVK) bij de toelating tot HBO.

Als iemand niet aan de toelatingsvoorwaarden voldoet (geen diploma SO van de tweede graad en/of geen 18 jaar zijn), maar toch wil inschrijven voor een HBO-opleiding, is VVS voorstander om bijkomende afwijkende toelatingsvoorwaarden (om humanitaire redenen, hoogbegaafdheid, medische redenen...) in te voeren. Dat kan aan de hand van een mondeling gesprek of assessment waarbij gepeild wordt naar de kennis, vaardigheden, situatie en motivatie van de student, of via het voorleggen van attesten, portfolio's of andere documenten waarin de student aantoont dat hij/zij over de kennis en vaardigheden op SO-niveau beschikt.

Aangezien de HBO-opleidingen vaak voorbereiden op knelpuntberoepen zijn ze ook zeer interessant voor nieuwkomers en buitenlanders. Er moet binnen de ENIC/NARIC, de instantie die instaat voor de erkenning van buitenlandse diploma's, daarom bijzondere aandacht worden geschonken aan de diploma's/getuigschriften die toegang verschaffen tot het HBO. Vandaag focust de procedure vooral op het diploma secundair onderwijs. Om diezelfde redenen pleit VVS ervoor om de toegang tot deze nieuwe vorm van tertiair onderwijs niet te beperken door nationaliteitsvoorwaarden.

De invoering van het HBO mag niet tot gevolg hebben dat de toelatingsvoorwaarden tot het hoger onderwijs worden verstrengd. Deze mogen dus zeker niet strikter worden. Wel moet het hebben van een diploma HBO ook worden ingevoerd als een voldoende kwalificatie om je te mogen inschrijven in een bacheloropleiding.

7.2. DIPLOMA SECUNDAIR ONDERWIJS NA HBO

VVS is voorstander van de mogelijkheid om via een HBO-diploma ook een diploma secundair onderwijs te verwerven, zonder extra vorming of opleiding. Volgens VVS beschikken studenten die een HBO-opleiding succesvol doorlopen hebben, over voldoende kennis en bekwaamheden om ook een diploma secundair onderwijs te verkrijgen.

De discussienota van Vandenbroucke denkt daar anders over en laat een diploma HBO enkel leiden tot een diploma secundair onderwijs als de HBO-opleiding gecombineerd wordt met een aanvullende opleiding algemene vorming. In de discussienota wordt niet vermeld over welk diploma SO het hier gaat (ASO, BSO, getuigschrift 3^e graad BSO?). Dat moet zeker verduidelijkt worden.

Omdat dit voor velen drempelverhogend werkt, en VVS niet overtuigd is van de meerwaarde van de extra vorming, is VVS tegen het invoeren van een bijkomende opleiding algemene vorming. VVS is daarom voorstander van de mogelijkheid om via een HBO-diploma een diploma secundair onderwijs te verwerven, zonder extra vorming of opleiding. Volgens VVS beschikken studenten die een HBO-opleiding succesvol doorlopen, over voldoende kennis en bekwaamheden om ook een diploma secundair onderwijs te verkrijgen. Ze zullen bijgevolg zeker ook de kwalificaties hebben verworven van het lagere niveau, het secundair onderwijs. Het spreekt voor zich dat het soort diploma SO dat de studenten verkrijgen na afronding van hun HBO-opleiding afhankelijk is van de gevolgde HBO-opleiding.

Als het HBO daadwerkelijk het vangnet wil zijn voor drop outs die ongekwalificeerd het secundair onderwijs hebben verlaten maar zich willen herpakken, dan moeten deze studenten bij het behalen van hun diploma HBO ook automatisch een diploma secundair onderwijs kunnen verwerven. Dat is immers nog steeds noodzakelijk voor bepaalde promoties of sociale rechten (een wachtuitkering bijvoorbeeld).

8. SAMENWERKING EN RATIONEEL AANBOD

VVS verzet er zich tegen dat het buitensporige belang dat gehecht wordt aan samenwerking met de sector. Samenwerking met de sector en het afnemende veld heeft uiteraard positieve aspecten (zoals voor de aankoop van de nieuwste machines etc). De arbeidsmarkt en sociale partners moeten uiteraard ook advies kunnen geven over de nood aan bepaalde opleidingen en over de concrete curriculuminhoud, maar dit mag niet evolueren naar een monopoliepositie of een vetorecht. De nota stuurt hier sterk op aan. VVS pleit ervoor om de autonomie van het onderwijs hier te vrijwaren van de exclusieve inmenging van het afnemend veld.

VVS benadrukt dat het nieuwe onderwijsniveau ook een belangrijke doorstroomfunctie moet hebben. Voor bepaalde voorbereidingstrajecten die toeleiden naar een academische bachelor kan deze voorwaarde moeilijk vervuld worden. Daarom is het aangewezen om deze exclusieve band met de arbeidsmarkt te nuanceren. Voor doorstroomgerichte nieuwe opleidingen is de samenwerking met de onderwijsverstrekkers die de aansluitende bacheloropleidingen inrichten, zeker zo belangrijk.

VVS vindt dat het aanbod van de nieuwe en bestaande opleidingen tertiair onderwijs ook transparant moet zijn en rationeel. Dat betekent voor ons dat de schaarse overheidsmiddelen zo efficiënt mogelijk moeten worden ingezet opdat de kwaliteit en maatschappelijke relevantie gemaximaliseerd kunnen worden. Binnen het hoger onderwijs situeert het rationaliseringsprobleem zich volgens VVS niet in de geografische spreidingsgraad van opleidingen of vestigingsplaatsen. Wel in de dichtheidsgraad van opleidingen binnen één regio: overlap, doublures, dubbel- en zelfs trippelaanbod van dezelfde opleidingen in één stad of regio. Hierin schuilt de grootste uitdaging voor de optimalisering van het aanbod. Misschien stelt deze situatie zich minder scherp voor het tertiaire niet hoger onderwijsaanbod. De huidige discussies in het hoger onderwijs tonen in elk geval aan dat voorkomen hier beter is dan genezen. Er moeten daarom instrumenten worden in het leven geroepen om een rationele spreiding van het aanbod te bewaken en bij te sturen.

Uiteraard is het bijzonder positief dat samenwerking tussen de opleidingsinstellingen zal gestimuleerd worden. VVS betreurt echter dat op dit punt de nota nogal vaag en op de vlakte blijft. De samenwerking blijft zeer vrijblijvend. Bovendien is ze slechts een programmatiecriteria voor de nieuwe opleidingen maar niet voor het bestaande aanbod. Er wordt onvoldoende verduidelijkt volgens welke logica de samenwerking tot stand moet komen. VVS vindt echter dat de meerwaarde van het nieuwe opleidingsniveau in haar laagdrempeligheid schuilt. Daarom moet een brede geografische spreiding worden gevrijwaard. Dat betekent wel dat er samenwerking moet komen tussen de aanbieders binnen de regio. De regio is ook de ruimte waarbinnen er afspraken dienen gemaakt te worden om te komen tot een evenwichtig en optimaal aanbod.

VVS vraagt daarom dat de overheid regionaal overleg installeert om de dialoog en samenwerking te faciliteren tussen de vele aanbieders uit de verschillende onderwijsniveaus binnen één regio.

9. ERKENNING EN PROGRAMMATIE

De nota is bijzonder verwarrend waar het gaat over erkenning en programmatie. Het onderscheid is niet altijd duidelijk. Het verschil in beoordelingscriteria evenmin. Bovendien is er sprake van twee verschillende commissies.

De zogenoemde HBO-commissie staat in voor de erkenning en de programmatie van de opleidingen. Ze adviseert de Vlaamse Regering en is samengesteld uit onafhankelijken.

Voor de erkenning van een reeds bestaande opleiding (7^{de} jaar TSO/KSO, 4^{de} graad BSO, HOSP, of niet geaccrediteerde bacheloropleiding) moet de commissie nagaan of de opleiding voldoet aan de erkenningsvoorwaarden inzake arbeidsmarktgerichtheid, studieomvang en afstemming op de kwalificaties van niveau 4 of 5. In dat geval vallen erkenning en programmatie ook samen in één enkele procedure voor de commissie.

In het geval het gaat om erkenning van nieuwe opleidingen in het nieuwe onderwijsniveau, moeten er daarnaast nog een heel deel andere zaken worden onderzocht: de kwalificatiebehoefte op de arbeidsmarkt, de maatschappelijke relevantie, in welke mate het gaat om een nieuwe opleiding in Vlaanderen, waarom het een HBO-opleiding moet zijn, hoe ze zich verhoudt tot verwante opleidingen, wat de optimale regionale spreiding is...

Voor programmatie van opleidingen die elders al bestaan door een nieuwe instelling, wordt er dan weer vooral gelet op de macrodoelmatigheid: de regionale nood, de potentiële instroom, de beschikbaarheid van de infrastructuur en stageplaatsen, de inzet van middelen en personeel en het competentieprofiel van het personeel. En verder of het curriculum voldoet aan de eisen van flexibiliteit, transparantie en werkplekieren.

Voor de programmatie van nieuwe opleidingen moeten de specifieke instellingen naast de voorwaarden inzake macrodoelmatigheid, flexibiliteit, transparantie en werkplekieren ook voldoen aan de eis tot samenwerking. Samenwerking met de beroepssector en met de verschillende onderwijsniveaus.

Enkel voor deze laatste groep opleidingen dient het advies van de HBO-commissie voorgelegd te worden aan een bijzondere commissie waarin alle bij het HBO betrokken onderwijsniveaus in vertegenwoordigd zijn. Die moet jaarlijks haar fiat geven over de gehele programmatie van nieuwe opleidingen die door de onafhankelijke HBO-commissie al hun fiat hadden gekregen. Deze commissie die waarschijnlijk in de schoot van de Vlor zal worden ingericht, moet waken over het rationele aanbod..

Dat roept vele vragen op:

- Waarom wordt de rationaliteit van het aanbod enkel bekeken voor nieuwe opleidingen? Ook voor de bestaande kan dat een nuttige oefening zijn. Het zou ons sterk verwonderen moest overlap en dubbel- of zelfs trippelaanbod binnen éénzelfde regio wel voorkomen in het hoger onderwijs maar niet in de andere onderwijsniveau's.
- Waarom wordt samenwerking met beroepssector en andere onderwijsverstrekkers enkel mee in rekening gebracht bij de programmatie van nieuwe opleidingen? Is samenwerking met andere onderwijsverstrekkers niet even essentieel voor de reeds bestaande opleidingen die HBO-opleidingen zullen worden? Bijvoorbeeld om voor een opleiding van niveau 5 te garanderen dat er aansluitende trajecten voor bestaan op bachelorniveau aan een hoger onderwijsinstelling in de regio? Of om de goeie mix aan flexibele aanbodsvormen binnen de regio aan te tonen?
- Waarom wordt de macrodoelmatigheid niet bekeken van de bestaande opleidingen? Is dat in afwachting van een deftig kwaliteitszorgsysteem niet nuttig als minimale kwaliteitsgarantie?
- Is een commissie waarin alle onderwijsniveaus vertegenwoordigd zijn in de schoot van de Vlor wel het geschikte orgaan om de rationaliteit van het aanbod te garanderen? Zet een commissie waarin de verschillende instellingskoepels zetelen net niet heel erg hard aan tot koehandels die weinig van doen hebben met een optimaal aanbod? Is er niet vooral nood aan commissieleden die het concrete instellingsbelang kunnen overstijgen? Zoals studenten die als enigen het algemene belang van de doelgroep vertegenwoordigen?
- Voor de erkenning van nieuwe opleidingen wordt er nog enigszins gekeken naar de maatschappelijke relevantie, breder dan de directe arbeidsmarktinzetbaarheid. Is het niet noodzakelijk om deze ook nader te bekijken bij de concrete programmatieaanvragen aan de hand van het voorgestelde curriculum? En om de strikte arbeidsmarktgerichtheid te nuanceren voor de eerder doorstroomgerichte aanvragen voor erkenning/programmatie van nieuwe opleidingen.

VVS vraagt daarom het volgende:

- Voor de programmatie van opleidingen moet de commissie rekening houden met een evenwichtige mix van flexibiliseringmogelijkheden per opleiding binnen de regio. Om deze voor te bereiden is een regionaal overleg tussen de onderwijsaanbieders noodzakelijk. Flexibiliteit moet ook een criterium worden voor de programmatie van bestaande opleidingen.
- Voor de programmatie moet de commissie erop toezien dat voor de tertiaire opleidingen van niveau 5 minstens één hoger onderwijsinstelling per provincie een verkort traject in een aansluitende bachelor inricht.
- De criteria voor de erkenning en zeker de programmatie moeten voor de bestaande opleidingen dezelfde worden als voor de nieuwe.

- Er moeten betere garanties worden ingebouwd voor regionale samenwerking en optimalisering van het regionale aanbod. De rationaliteit van het aanbod moet ook worden bekeken voor de bestaande opleidingen. Regionaal overleg lijkt nodig om afspraken te maken inzake flexibiliteit, aanvullingstrajecten en programmatie. De bijzondere commissie met enkel de instellingskoepels lijkt niet de juiste weg. Een positief advies van een regionaal overlegorgaan zou bijvoorbeeld wel een voorwaarde kunnen worden voor programmatie.
- Voor meer doorstroomgerichte tertiaire opleidingen mag arbeidsmarktgerichtheid minder meespelen in de erkenning en programmatiebeslissingen. Hier is het aantonen van de maatschappelijke relevantie en de noodzaak voor een tussenstap of brugopleiding belangrijker.
- Samenwerking moet als criterium worden opengetrokken naar andere instanties dan de afnemende sector.
- In de erkenningscommissie HBO moeten onafhankelijke deskundigen zetelen die de aanvragen kunnen in alle ernst kunnen onderzoeken. Hierbij is ook een ervaringsdeskundigheid en de alternatieve invalshoek van een student onontbeerlijk.

Voor de samenstelling van de commissie is VVS voorstander van een onafhankelijke groep van experts, waarbij van elke betrokken partij minstens één vertegenwoordiger zit. VVS wil dat er zeker ook minstens één student in de commissie zit.

10. STUDIEBEKRACHTIGING / CERTIFICERING

Een diploma van het nieuwe opleidingsniveau moet een transparante en duidelijke benaming krijgen. Niet alleen de term HBO is bijzonder verwarrend omdat hij in Nederland verwijst naar de professionele bachelors (en masters) die aangeboden worden door de hogescholen. Ook de term graduaat voor een HBO-diploma van kwalificatieniveau 5 is bijzonder verwarrend omdat graduaat reeds vroeger bestonden maar in veel gevallen gelijkgeschakeld zijn met een bachelordiploma. Althans op de arbeidsmarkt. Een andere term lijkt daarom aangewezen.

11. KWALITEITSZORG

VVS vindt het uitermate belangrijk dat in het nieuwe onderwijsniveau ook een duidelijk kwaliteitssysteem wordt opgezet. Dat is nodig om de vergelijkbaarheid te garanderen en vlotte overgangen naar de hoger onderwijsbachelors te realiseren. En natuurlijk omdat studenten recht hebben op kwaliteitsvol onderwijs. VVS vindt dat er een transparante procedure voor interne én externe kwaliteitszorg moet komen. Essentieel hierin is de betrokkenheid van de studenten/curisten/leerlingen. Zij zijn immers de eerste belanghebbenden bij een goede onderwijskwaliteit. En de eersten om de knelpunten te ervaren. Daarom is de invalshoek van de lerenden onmisbaar in elk kwaliteitssysteem, intern én extern. VVS vraagt dan ook dat ook al bij de eerste besprekingen in de werkgroep die de krijtlijnen van het nieuwe kwaliteitssysteem moet uitteken, studenten worden opgenomen.

12. FINANCIERING

De tertiaire opleidingen zullen worden gefinancierd volgens het bekostigingsmechanisme waaronder de aanbieder valt. Dus ofwel dat van een secundaire school, ofwel dat van de CVO's ofwel het nieuwe financieringsmechanisme voor het hoger onderwijs.

VVS vraagt zich af op welke manier opleidingen die op een volkomen verschillende manier worden gefinancierd toch tot dezelfde kwaliteit en kwalificatie kunnen leiden. We vragen ons af of deze verschillende behandeling niet strijdig is met het gelijkheidsbeginsel. Hetzelfde geldt voor de zeer uiteenlopende studiegelden die de verschillende aanbieders hanteren.

Voor concrete voorstellen voor een democratiserend financieringsmechanisme verwijzen we naar de VVS-standpunten over de financiering van het hoger onderwijs.

13. STUDIEFINANCIERING

Positief is dat de nota de nood erkent om studiefinanciering in te voeren voor het volledige nieuwe opleidingsniveau. Vandaag hebben cursisten uit het volwassenenonderwijs immers geen recht op een studiebeurs. Recent werden wel de inkomensgrenzen voor studiebeurzen in het 7^{de} jaar TSO/KSO, de 4^{de} graad BSO opgetrokken tot op het niveau van de inkomensgrenzen voor het hoger onderwijs.

Wel een probleem voor de tertiaire opleidingen, nieuwe stijl, zijn de leeftijdsgrenzen die aan het recht op studiefinanciering worden gesteld voor de 7^{de} jaren. VVS kaartte al bij het decreet van maart 2007 aan dat er in het licht van de strijd tegen de ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs geen leeftijdsgrenzen maar

kwalificatiegrenzen moeten worden gehanteerd. Ook voor bepaalde groepen zoals nieuwkomers zonder SO-diploma of met een niet erkende variant, is deze leeftijdsgrens problematisch. Wanneer de 4^{de} graad en de 7^{de} jaren ook ingeschakeld worden in het nieuwe tertiaire hoger onderwijsniveau, dat expliciet ook zich wil inschakelen in het levenslang leren, dan wordt dit probleem nog prangender.

VVS eist dat alle opleidingen die worden aangeboden in het nieuwe tertiair onderwijsniveau in aanmerking komen voor studiefinanciering.

Als de tertiaire opleidingen ook worden geflexibiliseerd en het jaarsysteem verlaten, moet uiteraard ook de studiefinanciering hieraan worden aangepast.

Daarnaast moeten ook de beursbedragen worden aangepast aan de reële studiekosten. De huidige beursbedragen voor de 4^{de} graad en het 7^{de} jaar zijn schandalig laag. Net als voor de hoger onderwijsopleidingen moet de studiekost op regelmatige tijdstippen en minimaal om de vijf jaar worden gemeten. VVS vraagt dat de studiebeurzen automatisch aan de bevindingen worden aangepast. Het wordt de hoogste tijd dat de overheid aan deze decretale verplichtingen ook gevolg geeft.

Ook de inkomensgrenzen zijn ondanks euforische berichten nog steeds te laag. Ook hiervoor moet er een groeidpad worden bepaald.

13.1. SOCIALE VOORZIENINGEN / STUDENTENVOORZIENINGEN

Zoals al meerdere malen naar voren is gekomen in dit standpunt pleit VVS voor laagdrempelige HBO-opleidingen die inspelen op de behoeften van de diverse HBO-doelgroep. Het nieuwe tertiaire onderwijsniveau heeft maar een meerwaarde als het ook daadwerkelijk laagdrempelig is en zo een belangrijke tussensport op de kwalificatieladder kan zijn en een aanvulling op het huidige hoger onderwijsaanbod. Laagdrempelig wil zeggen dat elke opleiding 1) fysiek toegankelijk, 2) geografisch bereikbaar, 3) financieel haalbaar en 4) op sociaal economisch vlak maximaal combineerbaar met de verscheidenheid aan sociale statuten binnen de doelgroep moet zijn.

Als het tertiaire onderwijsniveau daadwerkelijk een hefboom wil worden tot een grotere hoger onderwijsparticipatie en de onderwijsdemocratisering, dan is het onbegrijpelijk dat de nota geen aandacht besteedt aan de studentenvoorzieningen. Nochtans heeft het uitbouwen van sociale voorzieningen aan de universiteiten een cruciale rol gespeeld in de eerste democratiseringsgolf (en nu nog). Sinds het hogescholendecreet zijn ook aan de hogescholen sociale voorzieningen ingericht die eindelijk tegen 2009 de financiële achterstand ten opzichte van de universiteitsstudenten zullen inlopen. De sector van de studentenvoorzieningen heeft een dubbele doelstelling: enerzijds bijdragen aan de onderwijsdemocratisering en anderzijds het verbeteren van de randvoorwaarden bij het studeren in het hoger onderwijs. Gezien de doelgroepen die het nieuwe onderwijsniveau wil aantrekken, is het absoluut noodzakelijk om deze studenten ook te laten genieten van studentenvoorzieningen.

VVS vraagt daarom dat de cursisten, leerlingen en studenten van het nieuwe opleidingsniveau tertiair onderwijs ook recht krijgen op studentenvoorzieningen. Vanuit het perspectief van de optimale besteding van de overheidsmiddelen is het een slecht idee om naast de in de universiteiten geïntegreerde studentenvoorzieningen en de vzw's sociale voorzieningen aan de hogescholen nog nieuwe structuren in het leven te roepen. Wel moeten de studenten, leerlingen en cursisten uit de nieuwe tertiaire opleidingen toegang krijgen tot het bestaande aanbod in hun regio. Voor dit nieuwe hoger onderwijsniveau speelt laagdrempeligheid en regionale inplanting nog een meer uitgesproken rol. Maar de regionale logica is ook vandaag voor de studentenvoorzieningen al de meest optimale manier om zoveel mogelijk te doen met de schaarse middelen. Regionaal overleg is cruciaal om de behoeften van deze nieuwe groepen studenten in kaart te brengen, afspraken te maken over het aanbod en samen te werken voor het verbreden en openstellen ervan. Uiteraard moeten de bestaande studentenvoorzieningen financieel worden vergoed voor het openstellen van hun diensten voor deze nieuwe groepen behoeftige studenten. Ook in de perifere regio's moeten de bestaande studentenvoorzieningen hun kennis en ervaring bundelen om voor de cursisten daar voorzieningen aan te bieden.

13.2. LEERHULPMIDDELEN

Specifieke tegemoetkomingen voor studenten met een functiebeperking vanuit de cel onderwijsleerhulpmiddelen staan vandaag niet open voor cursisten uit het volwassenenonderwijs. Ook voor het hoger onderwijs zijn voorwaarden en procedure vaak onaangepast aan de realiteit van het studentzijn.

VVS vraagt dat speciale onderwijsleerhulpmiddelen zoals softwarepakketen voor dyslectici, braillelijnen voor slechtzienden, tolken gebarentaal en schrijftolken... worden opengesteld voor alle studenten, leerlingen en cursisten uit het nieuwe tertiaire opleidingsniveau. In één beweging moet ook de procedure grondig worden aangepast aan de flexibele realiteit en aan de context van het nieuwe onderwijsniveau. Bovendien moeten ook de middelen zelf worden opgeschroefd in functie van de toe te juichen stijging van de groep van studenten met een functiebeperking die deelnemen aan deze vorm van hoger onderwijs.

14. STUDENTENPARTICIPATIE EN RECHTSPOSITIETREGELING

Studentenparticipatie in het bestuur van de instellingen van hoger onderwijs moet om uiteenlopende redenen een essentieel kenmerk van het hoger onderwijs zijn. Ze is vereist om hoger onderwijs van de beste kwaliteit te verwezenlijken en om het hoger onderwijs te democratiseren. Ze is onontbeerlijk voor een succesvol hoger onderwijsbeleid en –management. Ze is een garantie voor een democratische en open samenleving. VVS vindt het dan ook zeer belangrijk dat studentenparticipatie ook in het nieuwe hoger onderwijsniveau een voorname plaats krijgt.

VVS is voorstander van een decretale verankering van studentenparticipatie voor het HBO. Het is voor VVS belangrijk dat elke instelling die een HBO-opleiding inricht, verplicht wordt om een studentenraad in te richten, te begeleiden en te financieren, zoals dat nu al het geval is voor alle hogescholen en universiteiten. Vandaag zijn vooral de CVO-opleidingen nog een blinde vlek op de participatiekaart.

Gezien de diverse doelgroep is inspraak van de lerenden zelf een belangrijke garantie voor een goede afstemming van het aanbod op de noden. En zoals eerder reeds aangehaald, is het ook voor de kwaliteitszorg erg belangrijk dat de stem van de student gehoord wordt. Het gaat overigens om volwassenen, dus paternalisme is hier uit den boze.

Ook de rechtspositieregeling die voor studenten in het hoger onderwijs is uitgetekend in het aanvullingsdecreet, dient uitgebreid te worden naar de cursisten in het HBO. Via een verplichte interne beroepsprocedure en extene beroepsmogelijkheden bij een administratief rechtscollege, moeten ook de HBO-studenten worden beschermd tegen onrechtmatige beslissingen vanuit de instellingen.

15. CONCLUSIE

VVS is het eens met het basisidee en de uitgangspunten van HBO. De nota van de minister legt echter veel meer de nadruk op de noden van de arbeidsmarkt dan op die van de doelgroep. Daarom is volgens VVS naast de peiler van arbeidsmarktgerichtheid, een tweede peiler essentieel: de **doorstroom** naar het hoger onderwijs. Deze laatste wordt onderbelicht in de nota.

De **curricula** van de HBO-opleidingen moeten zich daarom, zowel op kwalificatieniveau 4 als 5, op een continuüm bevinden. Dit houdt in dat er op beide niveau's ook algemene doorstroomgerichte vakken moeten aangeboden worden. In niveau 4 zal de balans eerder doorslaan in de richting van de arbeidsmarktgerichtheid, in niveau 5 kunnen er opleidingen worden aangeboden die al redelijk academisch zijn. Gelet op de peiler van doorstroom, moeten HBO-opleidingen **ook aansluiten bij academische bacheloropleidingen**, aan hogescholen en universiteiten. Daarom is een naamsverandering van het HBO aangewezen, bv. 'Tertiair Onderwijs'. Dit betekent dat ook universiteiten een HBO-opleiding mogen aanbieden, bijvoorbeeld in de vorm van een voorbereidend jaar in de humane wetenschappen, de exacte of de medische...

Voor de samenstelling van de curricula kan de arbeidsmarkt een interessante adviesgever zijn, maar niet de voornaamste inputgever. VVS ziet de rol weggelegd voor de onafhankelijke commissie HBO om de curricula samen te stellen, met een duidelijke input van instellingen én studenten.

De **verkorte trajecten** om door te stromen van een HBO-opleiding niveau 5 naar een bachelor, moeten ook worden aangeboden naar academische bachelors. 'Aansluiting van elke HBO-opleiding bij één hogeschool' is onvoldoende. VVS pleit voor aansluiting bij minstens één bacheloropleiding **per provincie**, om geografische drempels te overbruggen en de vrije studiekeuze te garanderen.

Specifiek voor de **aanvullingstrajecten** stelt VVS volgende **formule** voor: de duur van het aanvullingstraject = 180 (het aantal studiepunten van een bachelor) – 90 tot 120 (het aantal studiepunten van een HBO-opleiding die in aanmerking komt voor verkort traject) + 0 tot 60 (het aantal studiepunten van een aanvullingstraject). De omvang van het aanvullingstraject omvat dus minimaal het verschil tussen de omvang van de HBO-opleiding en wat er nog rest van de bachelor. Maximaal kan de hoger onderwijsinstelling voor het aanvullingstraject bovenop dat verschil nog 60 bijkomende punten extra opleggen. Een aanvullingstraject bedraagt dus minimaal 60 studiepunten bedragen (volgend op een HBO-opleiding van 120) en maximaal 150 (als aanvulling op een 90 punten HBO-opleiding in een ander studiegebied). De keuze van het aantal studiepunten van het aanvullingstraject, 0 tot 60 studiepunten, laat VVS aan de instellingen over..

VVS onderschrijft het belang van **flexibiliteit**. Daarom pleit VVS dan ook voor maximale voorwaarden. Binnen een regio moet er voor dezelfde opleiding een goede mix van flexibel aanbod worden gegarandeerd. Als een student uit Limburg een opleiding in Oost-Vlaanderen wil volgen, moet afstandsleren mogelijk zijn. De mogelijkheden van EVC en EVK moeten worden gemaximaliseerd. Om dubbel werk, shoppinggedrag en wildgroei te voorkomen moet er een centrale erkenningsinstantie komen op Vlaams niveau (eventueel met plaatselijke loketten). Ook de bestaand erkenningsinstanties van het hoger onderwijs moeten hierin worden opgenomen. Studenten met specifieke behoeften moeten recht krijgen op bijzondere faciliteiten of op een geïndividualiseerd traject. Voor een optimale transparantie moet elk opleidingsonderdeel/module uitgedrukt worden in creditpunten. Het gebruik van ECTS is positief voor het bevorderen van de doorstroom naar het hoger onderwijs. Gezien de noden van de doelgroep van het HBO, onderschrijft VVS expliciet de voorwaarden van een degelijk uitgebouwd studietrajectbegeleiding en laagdrempeligheid. Deze aspecten werden aangehaald in de sneuvelnota van de Vlaamse Onderwijsraad

Voor de **toelatingsvoorwaarden** van het HBO vindt VVS een diploma SO tweede graad voldoende, mits een minimumleeftijd van 18 jaar. Daarnaast moeten er net als in het hoger onderwijs afwijkende toelatingsvoorwaarden mogelijk zijn op humanitaire gronden... Aangezien deze opleidingen vaak toeleiden naar knelpuntberoepen moeten de ENIC/NARIC procedures voor de erkenning van buitenlandse diploma's op deze nieuwe voorwaarden worden afgestemd. Om diezelfde reden mag de toegang tot HBO niet worden beperkt door nationaliteitsvoorwaarden. Daarenboven moeten EVC/EVK maximaal meegerekend worden. Een student zonder eindexamen SO die zijn HBO-opleiding (niveau 4 of 5) afrondt, moet automatisch recht krijgen op een diploma SO, zonder dat hij een extra vormingspakket erbij moet nemen. Een HBO-opleiding is een voldoende toelatingsvoorwaarde om te starten in het hoger onderwijs. De huidige toelatingsvoorwaarden voor bacheloropleidingen mogen niet worden verstrengd.

VVS vindt dat er in het HBO veel aandacht geschonken moet worden aan het **begeleiden van studenten**. Zowel de studietrajectbegeleiding, als het studieadvies en de studieoriëntering moet door alle inrichtende instellingen uiterst zorgvuldig gebeuren.

Samenwerking is positief maar mag niet exclusief met de afnemende sector gebeuren. Voor de eerder doorstroomgerichte voorbereidingstrajecten is samenwerking met andere onderwijsaanbieders belangrijker dan met de arbeidsmarkt. VVS wil dat bij de uitbouw van het nieuwe onderwijsniveau ook de **efficiëntie en doelmatigheid** wordt bewaakt. De geografische spreiding is nodig voor de laagdrempeligheid van het aanbod. Maar dubbel- en trippelaanbod in dezelfde regio moet zoveel mogelijk worden vermeden. Samenwerking mag daarom niet beperkt blijven tot de aanbieders van nieuwe HBO-opleidingen. De overheid moet regionaal overleg en samenwerking tussen de verschillende aanbieders van oude en nieuwe opleidingen binnen de regio faciliteren. Bijvoorbeeld om een goede mix te garanderen van flexibiliseringsmogelijkheden binnen de regio. Een positief advies van dit regionaal overleg zou bijvoorbeeld een voorwaarde kunnen worden voor programmering. De programmeringscommissie moet ook bewaken dat er voor elke opleiding voldoende keuzemogelijkheden zijn van aansluitende trajecten in bacheloropleidingen in verschillende instellingen. De criteria voor de **erkenning en programmering** van bestaande opleidingen moeten dezelfde worden als voor de nieuw in te richten opleidingen binnen het HBO. Niet alleen voor nieuwe opleidingen moet het **rationele aanbod** worden bewaakt. De bijzondere commissie in de schoot van de VLOR is niet het geschikte orgaan om koehandels te vermijden. De ervaringsdeskundigheid en alternatieve invalshoek van cursisten/studenten is noodzakelijk om het algemeen belang te bewaken in de commissies.

De **studiebekrachtiging** voor het 5^{de} niveau met de term 'graduaat' is ongelukkig gekozen en verwarrend.

Voor het nieuwe onderwijsniveau moet een duidelijk **kwaliteitszorgsysteem** worden opgezet waarbij er een transparante procedure voor interne én externe kwaliteitszorg moet komen. Essentieel hierin is de betrokkenheid van de studenten.

Studiefinanciering moet worden aangeboden voor alle studenten uit het HBO, dus ook voor de CVO-studenten. Leeftijdsgrenzen zijn hierbij achterhaald. Ook moet de studiefinanciering worden aangepast aan de flexibele context. De bedragen van de studiebeurzen moeten worden aangepast aan de reële studiekost. En er dient een groeipad te komen om de inkomensgrenzen op te trekken.

Als het nieuwe onderwijsniveau daadwerkelijk een hefboom wil worden tot onderwijsdemocratisering, dient er dringend werk worden gemaakt van **studentenvoorzieningen** voor deze cursisten. Beter dan een nieuwe structuur op poten te zetten is aansluiting te zoeken bij de bestaande studentenvoorzieningen van hogescholen en universiteiten. Deze moeten zich openstellen voor de studenten uit het HBO in hun regio. De overheid moet dit uiteraard vergoeden met bijkomende middelen. Regionaal overleg is belangrijk om de behoeften van de nieuwe studentengroep in kaart te brengen. Regionale samenwerking is noodzakelijk om het aanbod open te stellen en af te stemmen op deze nieuwe uitdaging.

Studenten met functiebeperkingen moeten ook als ze een HBO-opleiding volgen beroep kunnen doen op de specifieke **onderwijsleerhulpmiddelen** die het departement onderwijs aanbiedt in het leerplan en het hoger onderwijs (maar niet in de CVO's). Uiteraard moeten ook de procedure en de middelen worden aangepast aan het nieuwe niveau en de groeiende vraag.

VVS is voorstander van een **decretaal verankering van studentenparticipatie** voor het HBO zodat elke instelling die een HBO-opleiding inricht, verplicht wordt om een studentenraad in te richten, te begeleiden en te financieren.

VVS heeft tenslotte ernstige vragen bij de **timing** die de minister in zijn nota vooropstelt. Als gevolg van het weinige overleg met studenten en onderwijssector, dat aan het voorstel is vooraf gegaan, blijkt de nota op vele punten nog onvoldragen. VVS hoopt dat de overheid de timing aanpast zodat er nog daadwerkelijk rekening kan worden gehouden met de fundamentele en concrete bedenkingen en voorstellen tot aanpassing.